

DİL, KÜLTÜR VE DÜŞÜNCE İLİŞKİSİNE ANTROPOLOJİK BİR BAKIŞ

Güven MENGÜ*

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, dil ve kültür arasındaki karmaşık ilişkiler bütünü semsiyesi altında, insana ait düşünme kalıplarının bu iki kavramla nasıl bir etkileşim biçimi ya da biçimleri içerisinde olduğunu incelemektir. Çalışmada ünlü Alman düşünürü Wilhelm von Humboldt'un Weltanschauung (Dünya Görüşü) varsayımı ışığında, Edward Sapir ve Benjamin Lee Whorf tarafından geliştirilen Sapir-Whorf varsayımını yeniden gözden geçirilmiştir. Daha sonra modern insana doğru evrimleşme süreci bağlamında iki binli yıllara doğru ortaya atılmış 'Daha iyi yaşam koşullarına sahip olma / ulaşma isteği varsayımı' ile bağlantılar kurularak, dil, kültür ve düşünme 'üçgeni' bağlamında bir dizi saptamalara gitmek şeklinde özetlenebilir.

Anahtar Kelimeler: Weltanschauung varsayımı, Sapir-Whorf varsayımı, Dilsel belirleyicilik, Dilsel görecelilik

AN ANTHROPOLOGICAL OUTLOOK ON THE RELATIONS OF LANGUAGE, CULTURE AND THOUGHT

ABSTRACT

This study aims at scrutizing the nature of the correlation among the complicated concepts of language, culture and thought patterns which belong to human beings. Through examining the effects of Sapir-Whorf hypothesis, was developed by Edward Sapir and Benjamin Lee Whorf upon the Weltanschauung (World View) hypothesis which had been put forward by the famous German scholar Wilhelm von Humboldt, a series of conclusions are introduced in the light of language, culture, and thought patterns 'triangle' in relation with the hypothesis of 'Having or obtaining better life conditions', which was put forward through the early 2000s.

Keywords: Weltanschauung hypothesis, Sapir-Whorf hypothesis, Linguistic determinism, Linguistic relativity.

* Hacettepe Üniversitesi, Yabancı Diller Yüksek Okulu, İngilizce Servis Dersleri Bölümü Beytepe / Ankara

Günümüze değin kültür kavramı çok çeşitli ölçütler kullanılarak çok sayıda bilimsel odak tarafından açıklanmaya çalışılmış ve kültür çok geniş bir yelpazeye yayılmış türlü tanımların karmaşık bir bileşkesi olarak karşımıza çıkmıştır. Söz konusu tanımlamalar sırasında başvurulan ölçütler kültürün sosyal miras ve gelenekler birliği, yaşam yolu ya da biçimi, idealler, değerler ve davranışlar, çevreye uyum, geniş anlamda eğitim, bireysel psikoloji, oluşum ve köken, düşünüş ve simgeler şeklinde sıralanabilir (Güvenç 1991). Birkaç cümle ile tanımlanamayacak kadar karmaşık bir dizgeye sahip olan kültür kavramında Tylor tarafından ortaya konulmuş "Kültür bir toplumun üyesi olarak insanoglunun öğrendiği ya da kazandığı bilgi, sanat, gelenek-görenek ve benzeri yetenek, beceri ve alışkanlıkları içine alan karmaşık bir bütündür" (Güvenç 1991:101) tanımlaması bütünüyle yeterli olmasa da halen geçerliliğini korumaktadır. Bunun yanı sıra günümüzde kabul gören kültürün topluma kazandırdığı ya da tam tersine toplumun kültüre ne kattığı bağlamındaki nitelikler de kültürün betimlenmesinde kullanılabilir. Söz konusu nitelikleri (Kottak 1997:36-41) aşağıdaki şekilde sıralayabiliriz:

- ❖ *Kültür öğrenilir*; kültürel öğelerin yeni kuşaklara aktarılması süreçleri kültürel öğrenme süreçlerini gerektirmektedir. İnsanoğluna ait simgelerin kullanılmasına dayanan bir öğrenme şekli olan kültürel öğrenmede nesneyle birebir bağlantı bulunmayan işaretlerin kullanılması gündeme gelmektedir. Hayvanların çoğunda öğrenme olayı yadsınamaz bir şekilde gerçekleşmektedir, ancak aradaki en büyük fark insanın ortaya koyduğu kültürel zenginliğin ve karmaşık davranış kalıplarının yalnızca kültürel öğrenme ile aktarılmasıdır. Kültürel öğrenme süreçlerinde temelde kullanılan en önemli araç yine insana özgü dilin kullanılmasıdır.
- ❖ *Kültür semboliktir*; çoğunlukla sembol ile kapsadığı nesne arasında birebir bir bağlantı zorunluluğu bulunmamaktadır. Bu bağlamda kültürel öğeler insanoğlunun nesnelere anlam yükleyebilme ve yüklenen anlamdan sembolleri çağrıştırabilme yetilerinin bir ürünüdür denilebilir. Şüphesiz nesnelere sembolik anlam yüklenmesi ve bu tür anlam yüklemelerinin başka insanlarla paylaşımı dilin etkin bir şekilde kullanılmasına bağlıdır.

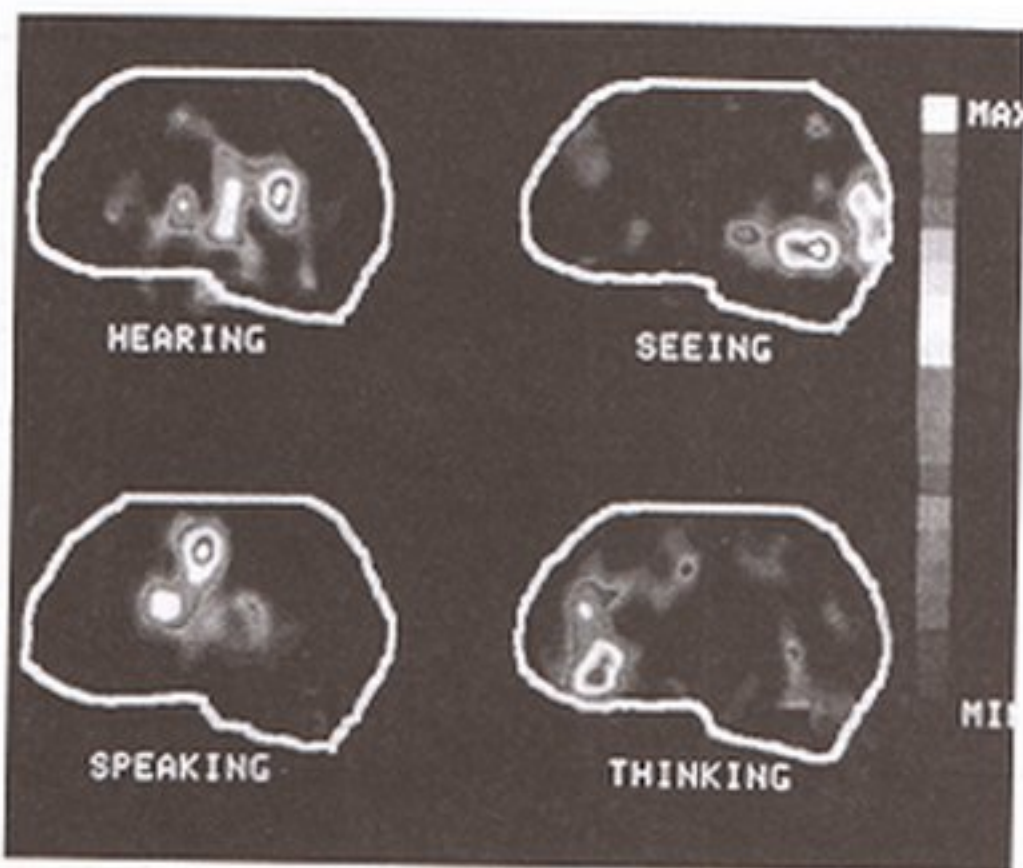
- ❖ *Kültür doğaya el koyar*; davranış kalıplarımızın çoğu kültürel sınırlarla çevrilidir, diğer bir deyişle kültür bize neyi ne zaman ve hangi şekilde yapacağımızı gösteren bir konumdadır. Doğanın ayrılmaz bir parçası olan insan doğa ile olan mücadelesinde ya da doğal kaynakların kullanılma yöntemleri konusunda, ait olduğu kültürün gerekliliklerini yerine getirdiği, diğer bir deyişle kendisi için en mükemmel koşulları sağlama amacıyla doğayı kontrol altına aldığı söylenebilir. Dünya üzerindeki bütün kültürler içinde barındırdıkları insan topluluklarının gereksinimlerini en iyi derecede karşılayacak şekilde gelişim göstermiştir.
- ❖ *Kültür genel ve özeldir*; dünya üzerinde yaşayan diğer canlılar göz önünde bulundurulduğunda insan türünün kapasitesine özgü olarak genel bir kültüre sahip olduğundan söz edilebilir. Ancak bu genel şemsiye altında farklı kültürel geleneklerle gelişen ve yeni kuşaklara aktarılan, insan topluluklarına özgü özel nitelikli kültürlerin varlığı da açık bir şekilde karşımıza çıkmaktadır. Aynı ülke toprakları içerisinde o ülkeye ait genel bir kültürel kapasiteyi oluşturan ancak birbirinden farklı niteliklere sahip alt özel kültürlerin bulunduğu unutulmamalıdır. Kültür doğası gereği yaşamımızın her ögesini kapsar bir özelliğe sahiptir.
- ❖ *Kültür paylaşıldır*; kültür kavramını inceleyen tek tek bireylerden çok belirli bir gruba ait bireylerin ortak davranış kalıpları üzerinde durulmaktadır. Bir grup içerisindeki kabul edilen davranış kalıpları, alışkanlıklar ve değerler o grubun kültürünü oluşturmakla, ortak deneyimler de kültürlere süreci ışığında grup insanlarını birleştirmektedir. Dil kültürlere sürecinde paylaşılan değerlerin kazanılmasında en önemli araçlardan biri olarak karşımıza çıkmaktadır.
- ❖ *Kültür düzenlidir*; kültürü oluşturan elementler birbirinden bağımsız ya da gelişigüzel bir bağlamda bulunmak yerine, birbirini tetikleyen bir mekanizmaya sahip, düzenli ya da sıralı kurallar bütünü olarak benimsenmektedir. Kültürün yaşadığı bu örüntü sistemi kültürden kültüre farklılık göstermektedir.
- ❖ *Kültür yaratıcı bir şekilde kullanılır*; içinde bulunduğumuz kültür davranışlarımızı belirli kalıplara göre şekillendirmek istese de bazı zamanlarda insanlar kurallara uymak istemeyebilirler. Bu uyumsuzluk yeni koşulların sunulduğu ya da ortaya çıktığı kültür içi ya da kültür dışı odaklardan kaynaklanabilir. Bu durumda bireyler yeni koşullara uyum

sağlamak için beklenilenden farklı davranış biçimleri sergilemeye başlarlar ve bu süreç de bir bakıma kültürel değişmeyi meydana getirmektedir. Bu noktada ideal kültür ve gerçek kültür kavramlarına değinilmesinde yarar bulunmaktadır: *İdeal kültür* insan grubundan yapmaları gereken idealleştirilmiş davranış kalıpları, *gerçek kültür* ise çoğunlukla antropologlar tarafından gözlemlenebilen davranışları kapsamaktadır. Değişimin en fazla gözlemlendiği ortam gerçek kültürde karşımıza çıkmaktadır. Bir bakıma gerçek kültür kültürel değişimin başlangıç noktasını oluşturmaktadır.

Kısaca belli başlı açılardan açıklamaya çalıştığımız kültüre ait niteliklere şüphesiz daha fazla ölçüt eklenebilir, ancak kültürün insanoğlunun içinde bulunduğu dünyayı değiştiren ya da dünyada meydana gelen değişikliklere uyum göstermeyi sağlayan bir araç niteliğinde olduğu unutulmamalıdır. Diğer canlıların aksine, insanoğlunun dünyanın her köşesinde biyolojik olarak varlığını sürdürmesine olanak tanıyan en önemli etmenlerden biri kültürdür.

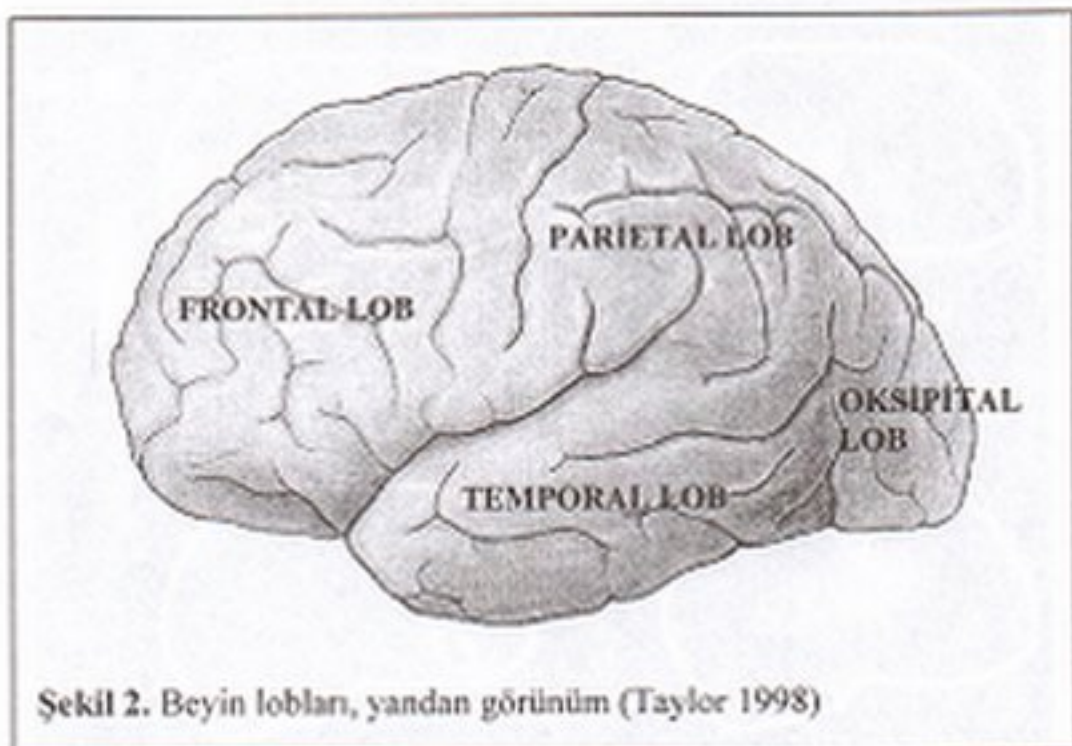
Biyokültürel bir varlık olarak düşünüldüğünde, insanoğlu sahip olduğu başta beyin ve sinir sistemi olmak üzere, anatomik özellikleri dünya üzerinde gördüğümüz ve içinde yaşadığımız kültürü yaratma ve kullanma yeteneğine sahiptir. Bu noktadan hareketle kültürün başlangıçta biyolojik olarak hazır bulunan bir iskelet üzerinde geliştiği söylenebilir. Öte yandan insanın biyolojik bir varlık olarak yaşamını etkin bir şekilde sürdürebilmesi, büyük oranda meydana getirdiği veya öğrendiği kültür sisteminin doğal ya da sosyal etkenler karşısında sergilediği uyum süreçlerine bağlıdır. Kısaca insan biyolojisi kültürün oluşumunu sağlamakta, kültür ise insanın biyolojik olarak sürekliliğini olası kılmaktadır (Schultz ve Lavenda 1995).

İnsan beyni bedenimizin en gelişmiş ve farklı işlevlere sahip organı olarak tanımlanabilir. Beyin her bir davranışı gerçekleştirirken kortekste farklı bir bölge aktif hale gelmektedir. Türlü işlevlerin özelleşmiş bölgelerde saptanması beyin kan akışkanlıklarının Pozitron Emisyon Tomografisi yöntemiyle görselleştirilebilmektedir. Beyine verilen türlü davranışlar karşısında görevi üstlenen nöronların tükettiği glikoz ve oksijen ölçütü Şekil 1'de görüldüğü gibi en aktiften (beyaz renk) aktif olmayana (bordo ve siyah) doğru uzanmaktadır.

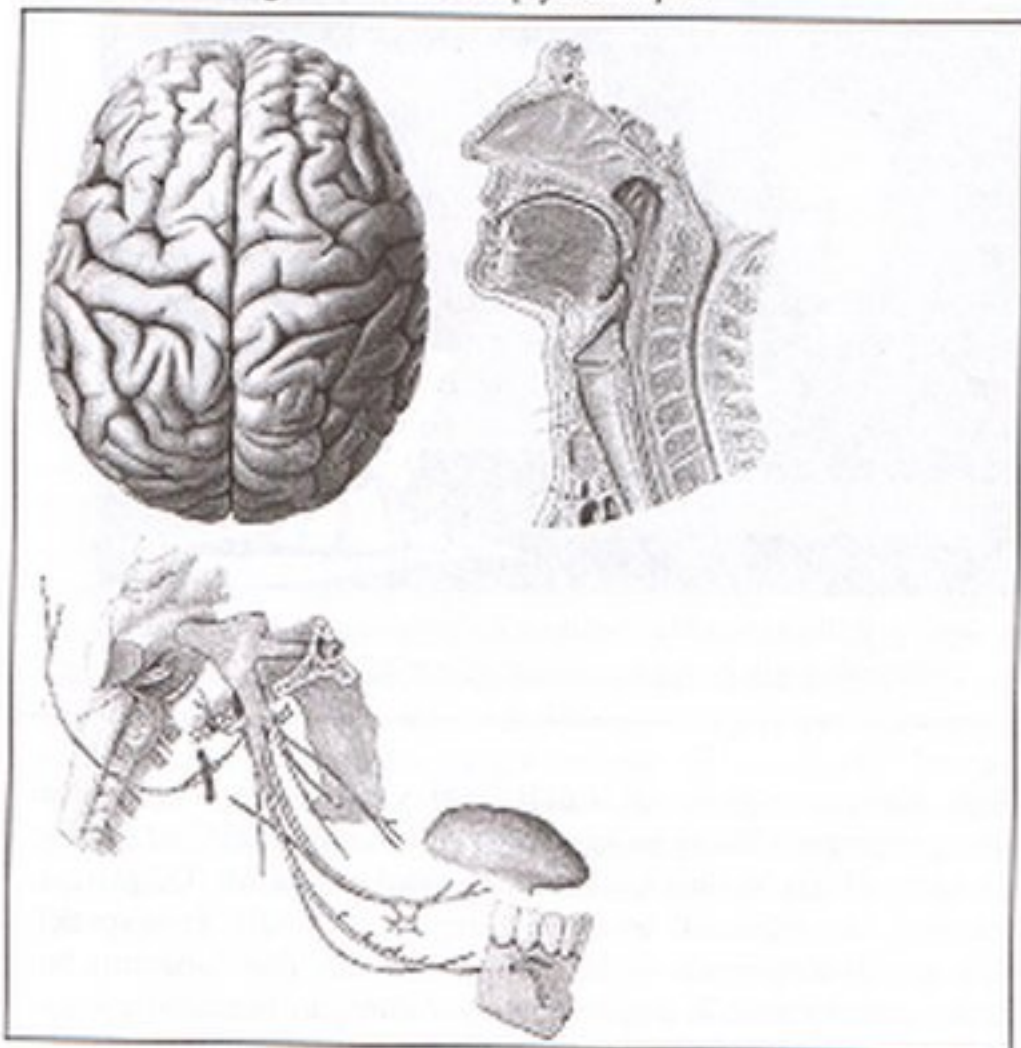
Şekil 1. Pozitron Emisyon Tomografisiyle insan beynine verilen davranışlarda [soldan sağa, duyma, görme, konuşma ve düşünme] değişkenlik gösteren aktivasyon bölgeleri (Restak 1988: 219)

Yaklaşık olarak 10 milyar sinir hücresinin bulunduğu beynimizde farklı görevlere ait işlevlerin, "lob" olarak da terimlendirebildiğimiz beynin farklı bölgelerinde gerçekleştiği dikkat çekicidir. İnsan beynine yandan bakıldığında (Şekil 2) söz konusu loblar frontal, parietal, oksipital ve temporal şeklinde gruplanmaktadır. Bu noktada diğer primatlarda da aynı terimle saptanan ancak biçim ve boyutsal olarak farklı lobların olduğu unutulmamalıdır.

İnsan beyninde diğer primatlarınkiyle karşılaştırıldığında özellikle parietal ve frontal loblarda önemli bir büyüme kaydedilmiştir. Parietal lob bedenin türlü noktalarından gelen duyu sinyallerinin birleştirilmesinden ve daha önemli olarak tanıma ve bilişsel davranışların yerine getirilmesinden sorumludur. Parietal lob bunun yanı sıra oksipital ve temporal loblarla iletişime geçerek duyma ve görme gibi görevlerde duysal bir bütünlük oluşturmaktadır. Bu duysal bütünlük beraberinde kişinin çevresine karşı bilinçli davranışlar sergilemesine ve nesnelere anlam yüklemesini getirmektedir. Frontal lob yine geniş boyutu ve diğer loblarla en fazla oranda bağıntıyı içermesi bakımından yargılama, planlama ve sorumluluk gibi davranış kalıplarının merkezi halindedir (Güleç ve Güleç 1985). İnsanda konuşma dilinde görev alan önemli iki merkezden biri olan ve başlıca görevi konuşma organlarının hareketlerini kontrol eden Broca alanı frontal lobda, konuşma olayında anlama ve anlam yükleme boyutunu kontrol eden Wernicke alanı ise parietal lobda bulunmaktadır. Konuşma olayının gerçekleşmesinde söz konusu iki alanın ve bu bağlamda iki lobun etkileşimi kaçınılmazdır. Demin sözü edilen bilgiler ışığında, özellikle modern insan beyninde gelişim göstermiş olan frontal ve parietal lobların, diğer anatomik özelliklerin yanı sıra insana özgü kültürün gelişimini sağlayacak türden bir nörolojik altyapıyı hazırladığı ve kültürün de bu altyapı üzerinde şekillendiğini söylemek yanlış olmayacaktır.

Kavramsal olarak insan dili biyokültürel tabanlı bir olgudur. İnsana ait konuşma organlarının niteliği, sinir sistemi ve beynin oldukça karmaşık yapısı (Bkz. Şekil 3) konuşma olayı için biyolojik anlamda bir hazır bulunuşluk durumu yaratmakla birlikte, dilin kültürün ortaya çıkardığı bir ürün mü olduğu, yoksa insan dili sayesinde genel anlamda kültürün ve daha sonradan da alt kültürlerin mi oluştuğu günümüzde halen olası açıklama ya da çözümleri kesin olarak saptanamamış bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Bir bakıma dil kültürün sembolik bağlamdaki anlatımı veya kültürün bir göstergesidir. Günümüze değin dünyanın çeşitli bölgelerinde gerçekleştirilen etnografik çalışmalar sonucunda dil - kültür dizgelerinin bazı ortak nitelikler sergilediği, bunun yanı sıra bir takım farklılıkların da olduğu ortaya çıkarılmıştır. Dilin insanlar arasında daha çok ortak nitelikleri kapsadığı görüşü *evrenselciler*, dilsel boyutlardaki farklılıklar ise *göreceliler* diye adlandırabileceğimiz iki zıt kutup yaratmıştır.

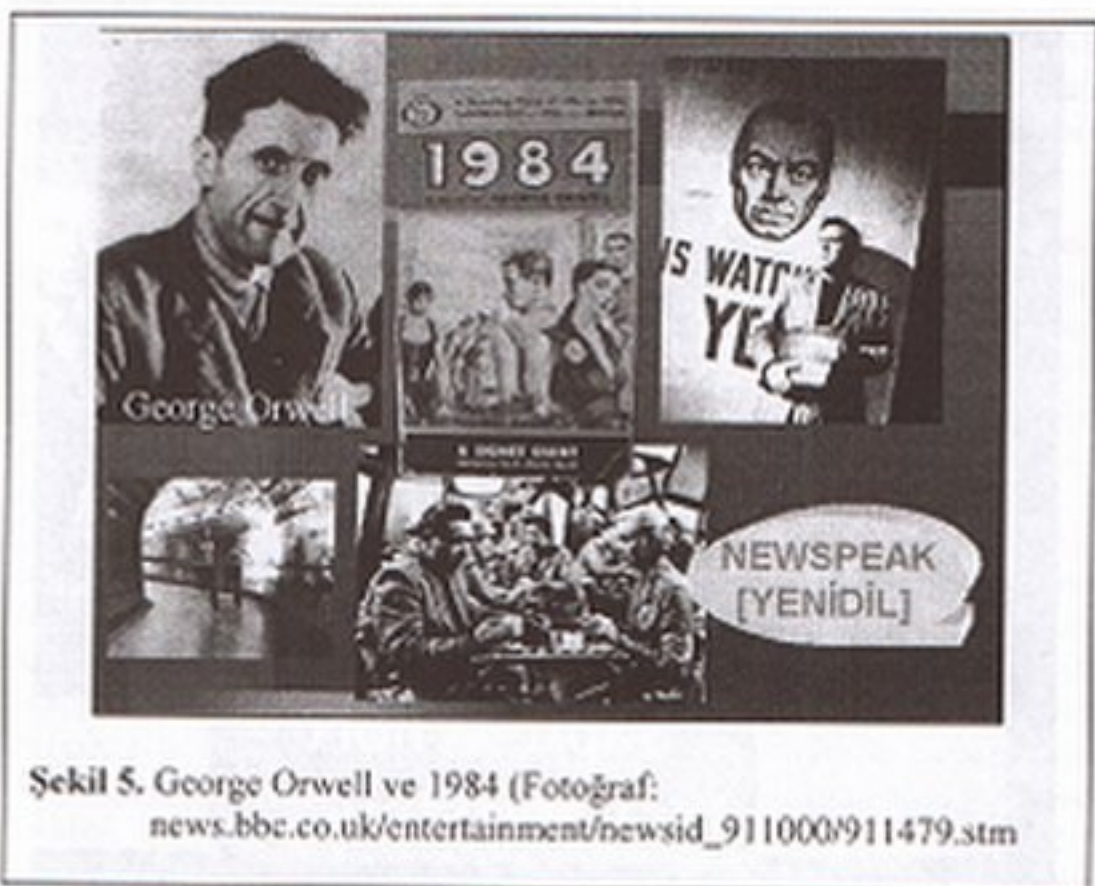
Şekil 3. Konuşma olayında hazır bulunuşluk bağlamında beyin, konuşma organları ve sinir sisteminden bir görünüm (Taylor 1998)

Göreceli yaklaşım şemsiyesi altında önlü Alman düşünürü Wilhelm von Humboldt (1762 – 1835) (Bkz. Şekil 4) 19. yüzyılın başlarında dil ve düşünce kalıpları arasında sıkı bir bağlantı olduğunu Dünya Görüşü [Weltanschauung] varsayımı ile vurgulamıştır. Bu varsayıma göre dil olmadan düşünme olayının mümkün olamayacağı, bir topluluğa ait dil ile topluluk elemanlarının düşünme süreçlerinin birlikte oluştuğu, bu öğelerden bir tanesi hakkında bilgi sahibi olduğunda diğeri hakkında da bilgi edinilebileceği vurgulanmaktadır (Izbal 1984). Humboldt dil ve düşüncenin eşdeğer bir nitelikte olduğunu, insanların nesnelere kendi dillerinin kendilerine sunduğu şekilde algıladığını öne sürmüştür. Humboldt'un Dünya Görüşü varsayımı bir bakıma kendinden sonra gelecek olan Sapir-Whorf varsayımının abartılı bir versiyonudur denilebilir. Günümüzde çok fazla geçerli olmamakla birlikte dil, düşünce ve kültür bilinmezliğinde ortaya atılan ilk varsayım olarak kendinden sonraki çalışmalara ışık tutmuştur.

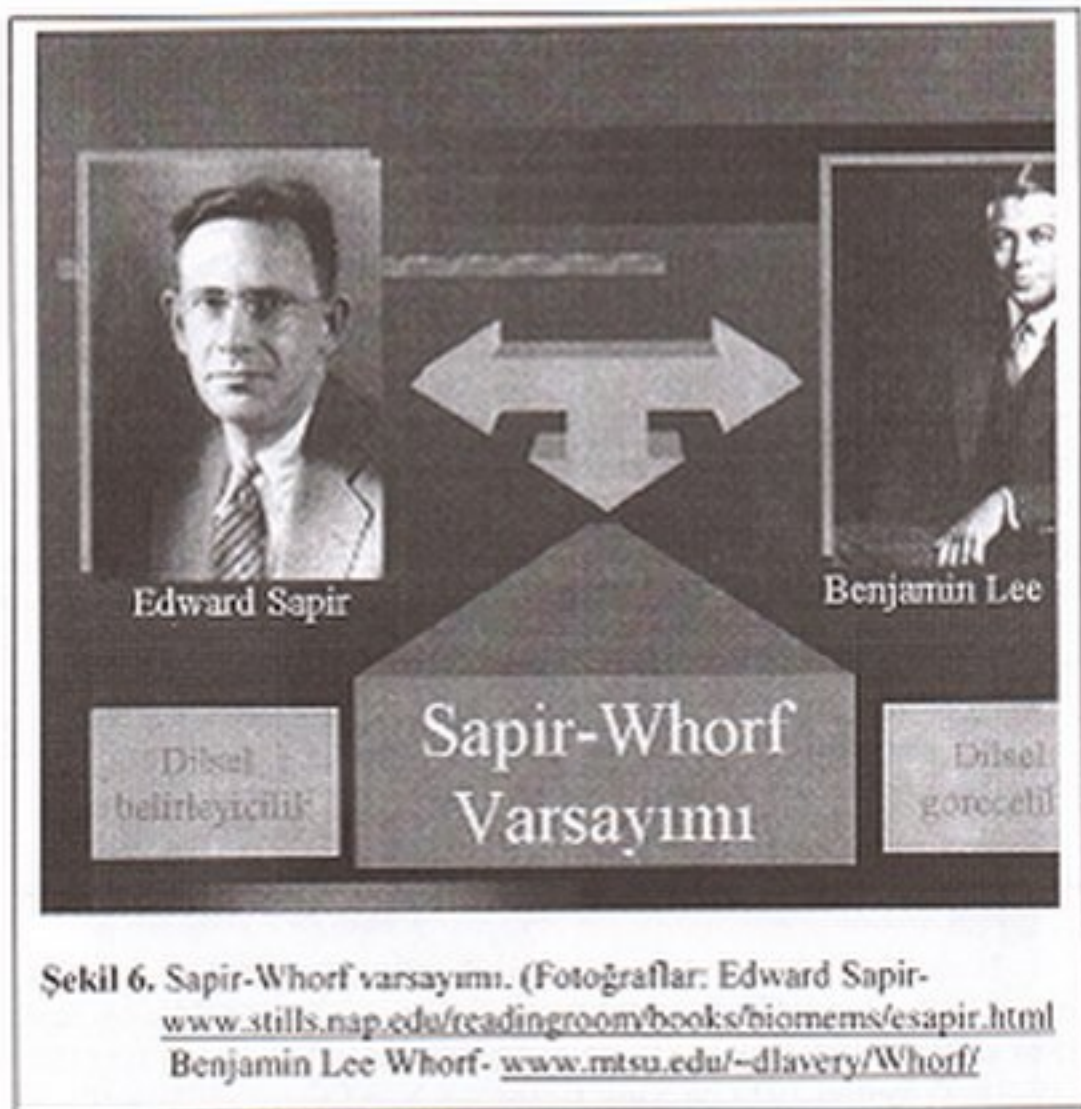
Şekil 4. Wilhelm von Humboldt ve Weltanschauung Varsayımı
(Fotoğraf: www.gewi.kfunigraz.ac.at/humboldt/home.html)

Dilin düşünce yapısını etkilediği önlü yazar George Orwell'in (Bkz. Şekil 5) romanı 1984'te de karşımıza çıkmaktadır (Stafford 2002). Romanda sözlü edilen hükümet, yönetilen insanların belirli kalıplarına göre düşüncelerini sağlamak amacıyla bireylere 'Yenidil' [newspeak] adı verilen bir dili aktarmakta ve belirli sayıda sözcükle donanmış bu dili kullanan insanlar sözcük dağarcığında yer almayan nesnelere zaman içerisinde düşünemez hale gelmektedir ve bir bakıma insanların beyinleri istedik bir bağlamda kontrol altına alınmaktadır.

Şekil 5. George Orwell ve 1984 (Fotoğraf: news.bbc.co.uk/entertainment/newsid_911000/911479.stm)

Humbolt'un oluşturduğu akımdan sonra dil ve kültür arasındaki bağıntıyı bir adım ileri götüren Amerikalı dil antropoloğu Edward Sapir (1884 – 1939) (Bkz. Şekil 6) ve öğrencisi Benjamin Lee Whorf'tur (1897 – 1941). Temelleri 1929'da Sapir tarafından atılan varsayım Whorf'a ait yazıların 1950'li yıllarda yayımlanmasıyla birlikte dünya çapında bir popüleriteye sahip olmuştur. Bir dilbilimci olan Edward Sapir'in çalışmalarında çoğunlukla kızılderili dillerinin incelenmesi bulunmaktadır. Sapir yaptığı incelemelerde her bir dilin kendi içinde mükemmel bir sisteme sahip olduğunu belirtmiştir. Sapir dili daha çok kültürün oluşumunu gerektiren bir ön koşul olarak nitelemiş ve kültürün bireyler ve toplum arasında sembolik bir etkileşim sonucu ortaya çıktığını vurgulamıştır. Aslında bir yangın önleme mühendisi olan Benjamin Lee Whorf'un arkeoloji ve daha çok kızılderili dillerinin incelenmesi bağlamında dilbilime olan merakı kendisinin 1928 yılında Sapir ile tanışmasıyla sonraki çalışmalara yeni bir boyut ve anlam kazandırmıştır (Duranti 1997:56).

Sapir - Whorf varsayımı temelde *dilsel belirleyicilik* (linguistic determinism) ve *dilsel göreceliklik* (linguistic relativity) ilkelerine dayanmaktadır (Crystal 1989:15). Dilsel belirleyicilik ilkesine göre insanların düşünceleri kullandıkları diller yoluyla oluşturulan kategoriler tarafından belirlenmektedir. Diğer bir deyişle kullandığımız dil çevremizdeki dünyaya bakış açımızı ve algılamamızı belirlemektedir. Dilsel belirleyicilik kendi içerisinde *güçlü belirleyicilik* ve *zayıf belirleyicilik* olarak ikiye ayrılmaktadır (venus.va.com.au/ suggestion/ sapir.html 2000). *Güçlü belirleyicilik* Sapir-Whorf varsayımının bir bakıma en uç noktalarını kapsar nitelikte dil ve düşüncenin etkileşimini eşit kılmaktadır. Bir bakıma Humboldt'un Dünya Görüşü varsayımı ile örtüşmektedir. *Zayıf belirleyicilik* ise dilin düşünceye etkisi ya da katkısının sınırlı şekilde olduğunu ileri sürmektedir ve bu tanım günümüzde daha çok kabul edilmektedir. Dilsel görecelik ilkesi ise bir dilde bulunan kavramsal ayrımların başka bir dilde bulunmamasına

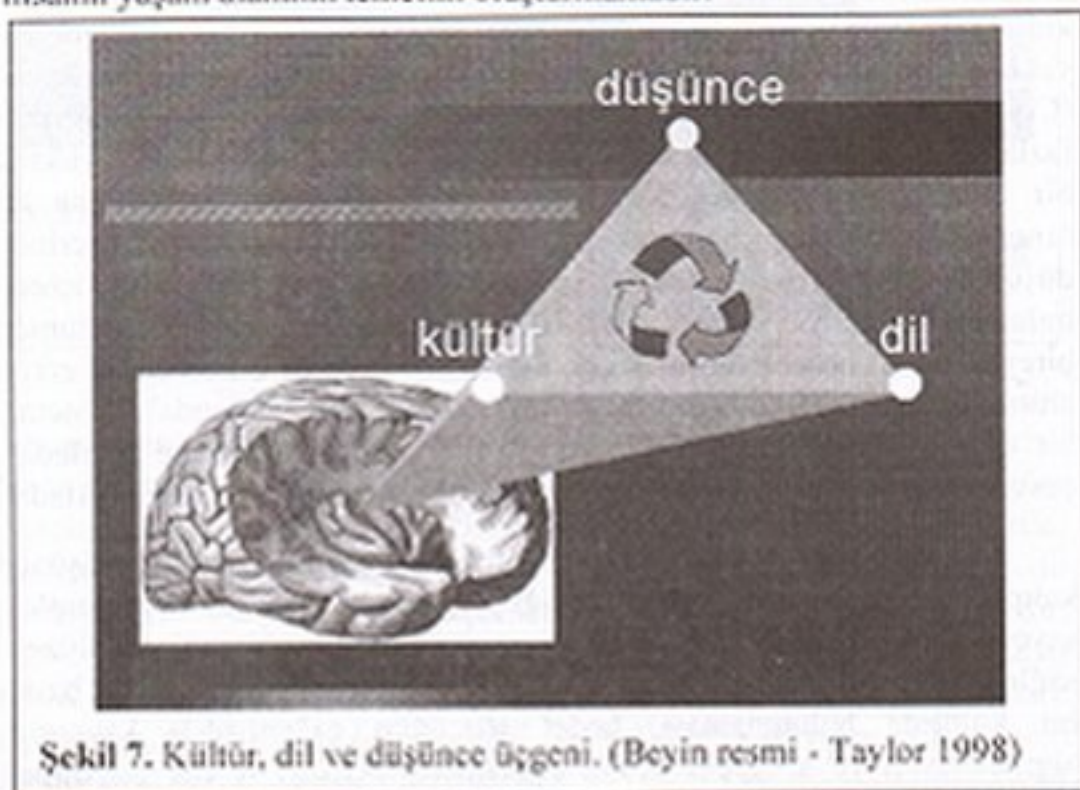
dayanmaktadır, diğer bir deyişle kullandığımız dil gerçek yaşantımızı ve zamanı kendi kuralları gereği kategorilere bölmektedir. Bir dilde bulunan ve bir kavramı niteleyen ve çoğunlukla nedensizlik ilkesine göre üretilmiş sözcük, başka bir dilde bulunmamaktadır.

Arizona'daki ormanlarda yangın önleme mühendisi olarak çalışan Whorf, kıızılderililerle yakınlaşması bağlamında yine Arizona bölgesindeki Hopi dili üzerine İngilizce bazlı karşılaştırmalı incelemeler gerçekleştirmiş ve Whorf'tan sonra gelen bu türdeki karşılaştırmalı çalışmalara ışık tutmuştur. Örneğin Hopi dilinde kullanılan *masa'yaka* kuş haricinde uçan bütün nesnelere için kullanılmaktadır. Oysa İngilizce'de uçan değişik nesnelere için değişik terimler kullanılmaktadır. Yine Hopi dilinde İngilizce'deki veya anadilimizdeki gibi geçmiş, şimdiki ve gelecek zamana ait kalıplar bulunmamaktadır. Onun yerine Hopi olayları varolan ya da olmuş şeklinde aktarmaktadır. Diğer bir deyişle olaylar belirtilmiş ve belirtilen olarak aktarılmaktadır. Sudan'ın Nuer bölgesinde deve ile ilgili çok çeşitli terim vardır. Aztek dilinde ise tek bir sözcüğün kar, soğuk ve buz ile ilgili bütün kavramlar için kullanıldığı bir gerçek olarak karşımıza çıkmaktadır. Eskimo dilinde ise yaklaşık bir düzine kadar kar ve buz ile ilgili terim kullanılmaktadır (Crystal 1989, Kottak 1997). Anadilimizde renk ve akraba terimlerinin fazlalığı dünya üzerindeki diğer dillerle kıyaslandığında oldukça yüksek bir oran sergilemektedir. Kültürler arası dilsel boyut farklılığına ait örnekler şüphesiz çoğaltılabilir. Burada saptanması ve üzerinde düşünülmesi gereken nokta yaşayan bütün toplulukların içinde buldukları dünyayı farklı kategorilere göre algılamasıdır. Bir toplumda bireyler hangi nesnelere daha çok ilgileniyorsa ya da o nesnelere etkisi altında kalıyorsa, ilgili kavramları kapsayan sözcük sayısında da önemli bir artış bulunmaktadır. Bu durum kültürün etkilendiği ve etkilediği çevreyi önem kategorilerine göre sınıflandırmasından kaynaklanmaktadır.

Sapir-Whorf varsayımının beraberinde getirdiği dilin düşünce kalıplarını şekillendirdiği ve etkilediği yargıları başarılı çeviri yöntemleri sayesinde bir bakıma aşılmış ve kavramsal nitelikte bir anlama düzeyi sağlanabilmiştir (Alford 1980). Bir kültürde bulunan bir sözcüğün başka bir kültürde bulunmaması, hedef sözcüğün çağrıştırdığı kavramın algılanmasını veya öğrenilmesini engellememektedir. Ancak bir dilden başka bir dile çeviri yaparken kavramların aktarılması sırasında hedef sözcüğün ya da dilbilgisel yapının karşıt dilde tam bir sözcüksel ya da yapısal karşılığının bulunmaması fazladan kalıpsal hatta tümcesel açıklamaların oluşturulmasını gerektirmektedir.

Günümüzde Sapir-Whorf varsayımı daha sınırlı olarak kabul edilmekte ve tamamen yadsınmamaktadır. Dil düşünce yapımızı her zaman belirlemede ancak algılama hızı ve hatırlama süreçlerindeki zihinsel yapıyı doğrudan etkilemektedir. Çünkü dil bir bakıma ait olduğu kültürün ürünü ve aynasıdır. Bu ayna kültürün oluşturduğu bilişsel süreçlerin bireyler için en verimli bir şekilde kullanılmasını ve çevrelerindeki dünyayı en etkin bir şekilde algılamalarını sağlamaktadır. Kültür mü dili oluşturmuştur, yoksa dil mi kültürün oluşumunu sağlamıştır şeklindeki bir soruya yanıtımız öncelikle modern insanın ortaya çıkışıyla birlikte içinde yaşadığı doğal çevreye uyum göstermesi, çevresini istediği anlamda değiştirmesi, diğer bir deyişle kültürün doğaya karşı bir tepkimesi bağlamında dil ortaya çıkmıştır ve bu tepkime gerek kültürü ve gerekse dili besleyen düşünme kalıplarının ortaya çıkmasını sağlamıştır.

Kültür, dil ve düşünce bir üçgenin köşeleri şeklinde düşünülürse bu üçgen insanın dünya üzerinde varlığını sürdürmesini sağlayan bir temel olarak nitelendirilebilir (Bakınız Şekil 7). Diğer bir deyişle bu üçgen insanın yaşam alanının temelini oluşturmaktadır.

Şekil 7. Kültür, dil ve düşünce üçgeni. (Beyin resmi - Taylor 1998)

Dilin ortaya çıkışında Harry Jerrison (Lewin 1998) tarafından ileri sürülen 'Daha iyi yaşam koşullarına sahip olma / ulaşma isteği' varsayımına (Bakınız Şekil 8) göre insana özgü dilin oluşumunda daha iyi bir yaşamsal düzeye kavuşmak için dış dünyadaki nesnelere ve gerçeklere üzerine imgelerin yapılandırılmasına değinilmektedir.

Şekil 8. Daha iyi yaşam koşullarına sahip olma / ulaşma isteği varsayımı (Lewin 1998)

Bir başka deyişle dil, beyin büyümesine paralel olarak gelişen düşünme kapasitesi bakımından insanın kendisini sorgulama ve sembolleştirme yetilerinden ortaya çıkmıştır. Oluşan konuşma dili sembolik betimleme için geri dönüşümlü bir kaynak biçimine gelmekle birlikte alet yapımı ve teknolojik ilerleme için gerekli olan soyutlama ve topluluk içerisinde alet kullanmaya paralel olarak iletişim kurma gibi iki önemli sürecin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Sembolleşme insanın kendi kendisini denetleyen bir bilinç olarak görev üstlenmekle birlikte toplumsal anlamda yaşamının ve iletişimin ana hatlarını da oluşturmuştur.

KAYNAKÇA

- Alford, Danny K. H. 1980 "Demise of the Whorf Hypothesis" **Phoenix: New Directions in the Study of Man** Volume IV, No. 1 ve 2. <<http://www.enformy.com/dma-dwh.htm>>
- Crystal, David. 1989 **Cambridge Encyclopedia of Language**. Cambridge, Cambridge University Press.
- Duranti, Alessandro. 1997 **Linguistic Anthropology**. Cambridge, Cambridge University Press.
- Güleç, Cengiz ve Erksin Güleç 1985 "Beyin ve Davranış." A.Ü. DTCF. **Antropoloji**, Ankara, Ankara Üniversitesi Basımevi, Sayı 12'den ayrı basım, s.357-65.
- Güvenç, Bozkurt. 1991 **İnsan ve Kültür**, İstanbul, Remzi Kitapevi.
- İzbul, Yalçın. 1984 **Kültürler ve Diller**, Ankara, Sincan Matbaası.
- Kottak, Conrad Phillip 1987 **Anthropology – The Exploration of Human Diversity**. New York: The McGraw-Hill Companies, Inc.
- Lewin, Roger 1998 **Principles of Human Evolution**, Malden, Blackwell Science.
- news.bbc.co.uk/entertainment/newsid_911000/911479.stm
- Restak, Richard M. 1988 **The Mind**. New York, Bantam Books.
- Schultz, Emily ve Robert H. Lavenda. 1985 **Anthropology: A Perspective on the Human Condition**, Mountain View, Mayfield Publishing Co.
- Stafford, Am. 2002 "The Whorf Hypothesis Examined" <http://emuseum.mnsu.edu/cultural/language/whorf.html>
- Taylor, Anna Newman 1998 **Sobotta – Atlas of Human Anatomy Compact Disc**, Los Angeles, Williams and Wilkins.
- "The Sapir-Whorf Hypothesis" 2002
<<http://venus.va.com.au/suggestion/sapir.html>>
- www.gewi.kfunigraz.ac.at/humboldt/home.html
- www.stills.nap.edu/readingroom/books/biomems/esapir.html
- www.mtsu.edu/~dlavery/Whorf/